

دکتر علیرضا دهقان و همکاران ...

تحلیل وضعیت اجتماعی- اقتصادی و مشارکت دانشجویان علوم پزشکی در نهادهای مشارکتی دانشجویی

نویسندگان: دکتر علیرضا دهقان^۱، دکتر حسن شمس اسفندآباد^۲
دکتر سید جلال صدرالسادات^۲

خلاصه

فعالیت های مشارکتی در قالب تشکل ها و نهادهای دانشجویی دارای سابقه قابل توجه است و تأثیر زیادی در جامعه داشته است ولی کمتر مورد مطالعه قرار گرفته است. در این مقاله ویژگیهای اجتماعی و اقتصادی دانشجویان دانشگاههای علوم پزشکی تهران و کمیت و کیفیت مشارکت آنها در تشکل های دانشجویی مورد بررسی قرار گرفته است. به طور مشخص هدف از این مقاله پاسخ به پرسشهای زیر بوده است.

- ۱- بهره گیری از رسانه ها با مشارکت دانشجویان چه ارتباطی دارد؟
 - ۲- آیا میزان مشارکت بر حسب متغیرهای جنسیت، وضعیت تاهل، تعلق طبقاتی و وضعیت اشتغال در بین دانشجویان تغییر می پذیرد؟
- کلید واژه: وضعیت اجتماعی - اقتصادی ، دانشجویان علوم پزشکی، نهادهای مشارکتی

مقدمه

فرایند مشارکت با کارکردهای افزایش همبستگی و کاهش تعارضات گروهی، ترجیح منافع جمعی بر منافع فردی، کاهش هزینه ها، ایجاد انگیزه در فرد، تقویت اعتماد به نفس، شکوفایی استعدادها و بروز نوآوری؛ کاهش انزوای گوشه گیری، گسترش ارزشهای دموکراتیک، تقویت روحیه مسئولیت پذیری و احساس تعلق و تعهد در فرد همراه است. چنین کارکردهایی ضرورت و اهمیت توجه به گسترش مشارکت در صحنه ها و حوزه های مختلف حیات اجتماعی را مهم می سازد.

مشارکت اجتماعی و فرهنگی دانشجویان نیز دلالت بر گسترش روابط بین گروهی در قالب انجمنهای داوطلبانه، مستقل و غیر دولتی دارد. چنین روابطی به زمینه سازی برای بسط مشارکت، درگیر ساختن دانشجویان و بروز رفتار مشارکت جویانه در فرایندهای اجتماعی و فرهنگی در سطوح مختلف اجتماعی و فرهنگی دارد که پیامدهای آن هر چند که در

درجه نخست به فضای مراکز دانشگاهی محدود می گردد لیکن زمینه ساز مشارکت و احساس مسئولیت اجتماعی در مقیاس وسیع تر از مجامع دانشگاهی یعنی به مشارکت در امور محله، مکان های عمومی، شهر و کل کشور می انجامد.

چارچوب نظری

در منابع جامعه شناختی در خصوص عوامل مؤثر بر مشارکت بر متغیرهای اجتماعی مثل میزان تحصیلات، موقعیت اجتماعی - اقتصادی، تجارب شغلی، برخورداری از اطلاعات، و اعتماد اجتماعی تاکید شده است.

به نظر دیویدسلیز تأثیر پیش شرطهای اجتماعی و روان شناختی بر فعالیت اجتماعی افراد تا حدود زیادی بستگی به محیط های اجتماعی شامل نهادها و ساختارهای اجتماعی، الگوی باورها، اعتقادات و ارزشهای فرهنگی و سیاسی دارد. سه

۱- دانشکده علوم اجتماعی- دانشگاه تهران
۲- دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

دکتر علیرضا دهقان و همکاران...

دانشجویان و در نهایت وضعیت تأهل بر حسب مجرد و متأهل بودن دانشجویان مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول (۲) توزیع سنی وضعیت فعالیت مشارکتی دانشجویان در جامعه مورد مطالعه

تشکل	فعالیت	عضویت عادی	عضویت فعال
انجمن اسلامی	۶۲/۳	۳۷/۶	
بسیج دانشجویی	۶۸/۶	۳۱/۴	
کانونهای فرهنگی	۵۷	۴۳	
هسته های علمی	۵۹/۴	۴۰/۶	
گروههای ادبی و هنری	۵۰	۵۰	
جامعه دانشجویی	۵۴/۵	۴۵/۵	
تیم های ورزشی و تفریحی	۵۳/۱	۴۶/۹	
سایر تشکلهای	۶۹/۶	۳۰/۴	

روش شناسی

روش مورد استفاده در اینجا اسنادی و پیمایشی می باشد. با استفاده از روش اسنادی ابعاد مفهومی و نظری موضوع مورد بررسی قرار گرفته است و با بکارگیری روش پیمایشی در قالب های توصیفی و ربطی چگونگی توزیع و روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق در جامعه مورد مطالعه بررسی شده است. در روش اسنادی از تکنیک فیش برداری برای جمع آوری اطلاعات اسنادی استفاده شده و در روش پیمایشی از تکنیک مصاحبه های حضوری با تکمیل پرسشنامه هایی که پس از پیش آزمون و انجام اصلاحات لازم در اختیار پرسشگران مجرب و آموزش دیده قرار گرفته است کار جمع آوری داده ها صورت گرفته است.

جامعه آماری

دانشجویان دانشگاههای علوم پزشکی تهران که در دانشگاههای علوم پزشکی تهران، علوم پزشکی شهید بهشتی، علوم پزشکی ایران شاغل به تحصیل هستند، جامعه آماری این پژوهش را به حجم ۱۵۲۳۵ نفر تشکیل می دهند.

وابسته) دلالت بر مشارکت اجتماعی و فرهنگی دانشجویان در نهادهای اجتماعی و فرهنگی دانشگاهی که در قالب ها و چارچوب های مختلف فرهنگی، اجتماعی، علمی، صنفی و تفریحی شکل گرفته اند دارد. این متغیر از طریق سه سنجه میزان مشارکت، فعالیت مشارکتی و روحیه مشارکتی اندازه گیری شده است. میزان مشارکت از طریق میزان عضویت دانشجویان در تشکل های دانشجویی اندازه گیری شده است.

فعالیت مشارکتی بر مبنای چگونگی ایفای نقش دانشجویان در تشکل هایی که عضو هستند در قالب دو مقوله عضویت عادی و فعال مورد سنجش قرار گرفته است و روحیه مشارکتی از طریق شش گویه زیر در قالب طیف لیکرت اندازه گیری شده است.

۱- تا چه اندازه شما تمایل به مشارکت در فعالیت های فوق برنامه دانشجویی دارید.

۲- تا چه اندازه عضویت در تشکل های دانشجویی برای یک دانشجو را مهم می دانید.

۳- تا چه اندازه تشکل های دانشجویی برای دانشگاهها و مراکز آموزشی عالی کشور ضرورت دارند.

۴- تا چه اندازه به حرکت های خود جوش دانشجویی علاقه دارید.

۵- فکر می کنید مشارکت دانشجویان تا چه اندازه به اداره بهتر دانشگاه کمک می کند.

۶- تا چه اندازه با این عبارت که مشارکت دانشجویان نوعی اختلال در کار و اداره دانشگاه است موافق هستید.

ویژگی های اجتماعی-اقتصادی

ویژگی های اجتماعی-اقتصادی در قالب متغیرهای تعلق طبقاتی، بهره گیری از رسانه ها، وضعیت اشتغال، سن، وضعیت تأهل و جنسیت مورد بررسی قرار گرفته است.

به لحاظ عملی متغیر تعلق طبقاتی از طریق این پرسش که خود را در کدامیک از طبقات اجتماعی پایین، متوسط پایین، متوسط، متوسط بالا و بالا قرار می دهید اندازه گیری شده است. بهره گیری از رسانه ها از طریق میزان استفاده از رادیو، تلویزیون، سینما و مطبوعات مورد سنجش قرار گرفته است. وضعیت اشتغال بر حسب شاغل بودن یا غیر شاغل بودن

تحلیل وضعیت اجتماعی - اقتصادی و ...

حجم نمونه

با توجه به همگرایی هایی که در جامعه آماری وجود دارد از کل جامعه آماری با استفاده از فرمول کوکران برآورد حجم نمونه شده است.

سپس حجم برآورد شده به صورت متناسب به هر یک از سه دانشگاه علوم پزشکی تهران، علوم پزشکی شهید بهشتی و علوم

جدول (۳) توزیع نسبی پاسخ به گویه های طیف روحیه مشارکتی

گویه ها	میان		کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	خیلی کم	خیلی زیاد				
۱- تمایل به مشارکت در فعالیتهای فوق برنامه دانشجویی	۱۰/۶	۱۳/۷	۳۷/۴	۲۴/۸	۱۳/۴	
۲- مهم تلقی کردن عضویت در تشکل های دانشجویی	۱۸	۲۰/۳	۳۰/۸	۱۹/۳	۱۱/۶	
۳- ضرورت وجود تشکلهای دانشجویی برای دانشگاهها و مراکز آموزشی	۶	۱۱/۷	۲۳/۱	۳۴/۷	۲۴/۵	
۴- علاقه به حرکت های خودجوش دانشجویی	۸/۳	۱۵/۴	۲۸/۸	۲۷/۶	۱۹/۹	
۵- نقش مشارکت دانشجویان در اداره بهتر دانشگاه	۴/۹	۸	۱۹/۱	۳۷/۸	۳۰/۲	
۶- مشارکت دانشجویی نوعی اختلال در کار مسئولین دانشگاه است	۵۰/۹	۲۴/۳	۱۵/۳	۶/۶	۲/۹	

پزشکی تهران، علوم پزشکی شهید بهشتی و علوم پزشکی ایران با نسبت های ۴۷۳ درصد، ۲۹۷ درصد و ۲۹ درصد توزیع شده اند. به لحاظ جنسیت ۳۹۹ درصد آنها مرد و ۶۰/۱ درصد زن می باشند و از حیث سال ورود به دانشگاه ۴۴/۸ درصد در سالهای ۷۸ و قبل از آن وارد دانشگاه شده اند. ۳۷/۷ درصد در سالهای ۷۹ و ۸۰ و ۱۷/۵ درصد در سال ۱۳۸۱ وارد دانشگاه شده اند. ۲۴/۵ درصد از آنها متولد سالهای قبل از ۱۳۵۷، ۴۷/۱ درصد متولد سالهای ۵۸ تا ۶۰ و ۲۸/۴ درصد متولد سالهای ۶۱ تا ۶۳ هستند. به لحاظ مقطع تحصیلی ۹/۱ درصد در مقطع کاردانی، ۳۹/۹ درصد در مقطع کارشناسی، ۴۵/۳ درصد در مقطع دکترای عمومی و کارشناسی ارشد و ۵/۷ درصد در مقطع دکتری تحصیسی تحصیل می نمایند. ۲/۷ درصد آنها شاغل و ۷۸/۳ درصد غیر شاغل هستند. از میان شاغلین ۳۳/۳ درصد در بخش دولتی و ۶۶/۷ درصد در بخش غیر دولتی شاغل هستند.

میزان مشارکت

میزان مشارکت اجتماعی فرهنگی دانشجویان در قالب عضویت دانشجویان در تشکل های دانشجویی مورد سنجش قرار گرفته است. ۳۶/۵ درصد دانشجویان در هیچ تشکل دانشجویی عضویت ندارند. ۲۳ درصد در یک تشکل، ۱۰/۶ درصد در دو تشکل، ۷/۲ درصد در سه تشکل، ۲/۵ درصد در چهار تشکل، ۰/۹ درصد در پنج تشکل و ۰/۵ درصد در هفت تشکل عضویت داشته اند. ۱/۸ درصد هم به پرسش عضویت در تشکل ها پاسخ نداده اند. جدول (۱) توزیع عضویت دانشجویان را در هر یک از تشکل های دانشجویی نشان می دهد.

فعالیت مشارکتی

فعالیت مشارکتی بر مبنای چگونگی عضویت و ایفای نقش در تشکل های دانشجویی در قالب دو مقوله عضویت عادی و فعال مورد پرسش قرار گرفته است. جدول ذیل توزیع نسبی وضعیت فعالیت اعضای هر تشکل را نشان می دهد.

پزشکی ایران تخصیص داده شده است که سهم دانشگاه علوم پزشکی تهران ۲۶۸ نفر، علوم پزشکی شهید بهشتی ۱۹۳ نفر و علوم پزشکی ایران ۱۸۸ نفر تعیین شده است. سپس این سهم به صورت متناسب بر مبنای جنسیت، مقطع تحصیلی و دانشکده ها توزیع شده است.

یافته ها

سیمای جامعه مورد بررسی

از جامعه هدف نمونه ای به حجم ۶۴۹ نفر به عنوان جامعه مورد بررسی انتخاب گردیده است. برخی از ویژگیهای عام جامعه مورد بررسی به قرار زیر می باشد. از حیث دانشگاه محل تحصیل نمونه های جامعه مورد بررسی در سه دانشگاه علوم

روحیه مشارکتی

روحیه و تمایل به فعالیتهای مشارکتی باشش گویه در قالب طیف لیکرت اندازه گیری شده است. جدول (۳) توزیع فراوانی نسبی پاسخ به هریک از گویه هارانشان می دهد.

پس از همسو نمودن نمرات گویه ها نمره میزان روحیه مشارکتی محاسبه شده است که این نمره در دامنه تغییر ۷ تا ۳۰ قرار داشته دارد. پس از تقسیم دامنه تغییر به سه قسمت مساوی در قالب روحیه مشارکتی کم، متوسط، و زیاد جدول توزیع فراوانی نسبی زیر حاصل شده است.

داده های جدول بالا نشان می دهند که ۱۰/۵ درصد دانشجویان دارای روحیه مشارکتی به میزان کم، ۵۷/۳ درصد متوسط و ۳۸/۲ درصد به میزان زیاد هستند.

غیردرسی مورد توجه قرار گرفته است. جدول زیر استفاده یا عدم استفاده از این رسانه هارانشان می دهد.

باتوجه به داده های جدول بالا استفاده از تلویزیون، منابع درسی و سپس روزنامه نسبت به دیگر رسانه ها بهره گیران بیشتری دارند. جدول زیر استفاده از رسانه هارابراساس ساعاتی که به آنها اختصاص پیدا کرده است نشان می دهد.

از میان کسانی که عنوان نموده اند به سینما می روند ۲۵ درصد آنها به این پرسش که در ماه چندبار به سینما می روید پاسخ نداده اند. ۴۷ درصد عنوان نموده اند در ماه یک بار، ۱۵/۹ درصد در هر ماه دو بار و ۱۲/۱ درصد نیز سه بار و بیشتر به سینما می روند.

آزمون فرضیه

متغیر وابسته تحقیق که مشارکت اجتماعی و فرهنگی دانشجویان در محیط های دانشگاهی می باشد در قالب سه متغیر روحیه مشارکتی، میزان مشارکت در نهادهای اجتماعی و فرهنگی و فعالیتهای مشارکتی مورد سنجش قرار گرفته است که هر سه متغیر بایکدیگر رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد دارند.

جنسیت و مشارکت اجتماعی - فرهنگی

چگونگی رابطه بین جنسیت و مشارکت اجتماعی، فرهنگی نشان می دهد میانگین روحیه مشارکتی در بین زنان بیشتر از مردان است. این تفاوت با توجه به مقدار و سطح معناداری آن معنادار نیست ولی میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی در بین زنان و مردان تفاوت معناداری به ترتیب در سطح اطمینان ۹۵ درصد و ۹۸ درصد اطمینان دارد. به گونه ای که مردان در قیاس با زنان میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی بیشتری دارند. پیوستگی بین متغیر جنسیت با میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی از طریق سنجه اتا ۱۱ مورد سنجش قرار گرفته است که این سنجه به ترتیب برابر با ۰/۹ و ۰/۱ می باشد.

تعلق طبقاتی

تعلق طبقاتی افراد مورد بررسی از طریق طرح این پرسش که شما خود را در کدامیک از طبقات اجتماعی قرار می دهید تعیین شده است. داده های جدول (۵) توزیع فراوانی نسبی افراد مورد بررسی را از حیث تعلق طبقاتی نشان می دهد.

باتوجه به داده های جدول بالا ۲۸ درصد افراد مورد بررسی خود را از طبقه پایین جامعه می دانند ۸۸ درصد از طبقه متوسط پایین، ۵۶ درصد از طبقه متوسط، ۳۱ درصد از طبقه متوسط بالا و فقط ۷۵ درصد خود را از طبقه بالا می دانند.

بهره گیری از رسانه ها

بهره گیری از رسانه هارادر قالب استفاده از رادیو، تماشای تلویزیون، رفتن به سینما، مطالعه روزنامه و مطالعه منابع

جدول ۴- توزیع فراوانی مطلق و نسبی روحیه مشارکتی در جامعه مورد مطالعه

روحیه مشارکتی	فراوانی	فراوانی نسبی
کم	۶۸	۱۰/۵
متوسط	۳۳۳	۵۱/۳
زیاد	۲۴۸	۳۸/۲
جمع	۶۴۹	۱۰۰

بیشتر است اندکی مشارکت کمتر دیده می شود ولی در هر صورت به لحاظ آماری معنادار نیست.

محل سکونت و مشارکت اجتماعی - فرهنگی

بررسی رابطه بین محل سکونت و مشارکت اجتماعی - فرهنگی نشان می دهند که به لحاظ روحیه مشارکتی بین دانشجویان تهرانی و دانشجویان غیر تهرانی تفاوت معناداری

این نتیجه بسیار جالب توجه است. از این جهت که از جنبه ذهنی و شناختی و آمادگی برای مشارکت زنان نسبت به مردان نمره بیشتری دارند ولی در فعالیت های قابل مشاهده در زمینه های مشارکتی چه از نظر عضویت و چه از نظر نوع و شدت فعالیت مشارکتی نمره کمتری دارند.

وضعیت تاهل و مشارکت اجتماعی - فرهنگی

چگونگی ارتباط بین وضعیت تاهل و

مشارکت دانشجویان در جدول ۸ نشان داده شده است.

جدول (۵) توزیع فراوانی مطلق و نسبی افراد مورد بررسی بر حسب تعلق طبقاتی

تعلق طبقاتی	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی	فراوانی نسبی خالص
طبقه پایین	۱۷	۲/۶	۲/۷
طبقه متوسط پایین	۵۶	۸/۶	۸/۸
طبقه متوسط	۳۵۵	۵۴/۷	۵۶
طبقه متوسط بالا	۱۹۷	۳۰/۴	۳۱
طبقه بالا	۹	۱/۴	۱/۵
بدون پاسخ	۱۵	۲/۳	-
جمع	۶۴۹	۱۰۰	۱۰۰

باتوجه به آماره جدول بالا میانگین روحیه مشارکتی در بین مجردین و متاهلین نشان از تفاوت دارد. این تفاوت با توجه مقدار ۴ و سطح معناداری در سطح اطمینان ۹۶ درصد تفاوت معناداری می باشد. به گونه ای که متاهلین از روحیه مشارکتی بیشتری نسبت به مجردین برخوردار هستند و سنجه اتا برای پیوستگی بین وضعیت تاهل و روحیه مشارکتی برابر با ۰/۰۸ است.

وجود ندارد لیکن به لحاظ میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی بین دانشجویان تهرانی و غیر تهرانی تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۷ درصد اطمینان و ۹۹ درصد اطمینان با سنجه اتای ۰/۱ درصد وجود دارد. در نتیجه با توجه به تفاوت میانگین های میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی، دانشجویان غیر تهرانی میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی بیشتری دارند. علت این امر می تواند این باشد که دانشجویان غیر تهرانی از طریق خوابگاه ارتباط و اجتماع و فعالیت های جمعی بیشتری دارند به خلاف دانشجویان تهرانی که فعالیت های خانوادگی و انفرادی آنها بیشتر است و مردان کمتری با دانشجویان در غیر از محل تحصیل دارند.

میانگین های میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی نیز نشان از تفاوتی به نفع متاهلین دارند. لیکن این تفاوتها در سطح اطمینان کمتر از ۹۵ درصد قرار دارند. در نتیجه معناداری آنها مورد تایید واقع نمی شود.

مقطع تحصیلی و مشارکت اجتماعی - فرهنگی

رابطه بین مقطع تحصیلی و مشارکت دانشجویان در جدول (۹) نشان داده شده است.

باتوجه به آماره های جدول مذکور می توان عنوان نمود که بین مقطع تحصیلی با روحیه مشارکتی، میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی تفاوت معناداری در سطح اطمینان قابل قبول (۹۵ درصد به بالا) وجود ندارد. در نتیجه فرضیه رابطه بین مقطع تحصیلی و مشارکت اجتماعی - فرهنگی باید فرضیه ای رد شده تلقی شود. البته در مقاطع بالاتر که درگیری دانشجویان و اشتغال دانشجویان احتمالاً

محل تولد و مشارکت اجتماعی - فرهنگی

بررسی ارتباط محل تولد دانشجویان و مشارکت اجتماعی - فرهنگی نشان از عدم تفاوت معنادار در بین دو گروه از

بر حسب ظاهراً غیر عادی به نظر می‌رسد ولی با توجه به اینکه رابطه ای بین نوع شغل (دولتی و غیر دولتی) با میزان مشارکت مشاهده نمی‌شود بنابراین به نظر می‌رسد منظور از شاغل در این جدول کسانی است که مشاغل پاره وقت و موقتی دارند و به نوعی یا سازمان‌های و واحدهای بیرون از دانشگاه مرتبط اند. به عبارت دیگر ارتباط و درگیر بودن شخص با واحدها و نهادها مشارکت را تقویت می‌کند صرف نظر از اینکه چه میزان از وقت شخص را بگیرد.

نوع شغل و مشارکت اجتماعی- فرهنگی

بررسی چگونگی رابطه بین نوع شغل دانشجویان شاغل و مشارکت اجتماعی. فرهنگی آنها نشان می‌دهد که هر چند که بین نمرات روحیه مشارکتی، میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی در بین شاغلین بخش دولتی و غیردولتی تفاوتی دیده می‌شود لیکن این تفاوتها با توجه به مقادیر F و سطح معناداری آنها تفاوت های معناداری در سطح اطمینان مورد قبول نمی‌باشند در نتیجه رابطه بین نوع شغل و مشارکت اجتماعی. فرهنگی مورد تایید قرار نگرفته است.

بهره گیری از رسانه ها و میزان مشارکت اجتماعی- فرهنگی

رابطه بین بهره گیری از رسانه ها و میزان مشارکت

جدول (۶) توزیع نسبی استفاده از رسانه ها در جامعه مورد بررسی

رسانه	بلی	خیر
رادیو	۴۹/۲	۵۰/۸
تلویزیون	۸۱/۷	۱۸/۳
سینما	۶۰/۲	۳۹/۸
روزنامه	۷۱/۵	۲۸/۵
کتاب و منابع غیردرسی	۷۸	۲۲

دانشجویانی که محل تولدشان شهر و روستا بوده است دارد. این تفاوت هر چند که به لحاظ میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی حکایت از تفاوتی در بین این دو گروه از دانشجویان دارد ولی این تفاوت در سطح اطمینان ۹۳ و ۹۲ درصد تفاوت معناداری می‌باشد. در نتیجه اگر مبنای سطح اطمینان را ۹۵ درصد قرار دهیم به رغم اینکه تفاوتها در میانگین نمرات دانشجویان با خاستگاه شهری و روستایی وجود دارد به گونه ای که دانشجویان شهری میانگین نمرات اشان به لحاظ روحیه مشارکتی به میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی بیشتر می‌باشد ولی این تفاوت در سطح اطمینان ۹۵ درصد به بالا تفاوتی معنادار نمی‌باشد.

تعلق طبقاتی و مشارکت اجتماعی- فرهنگی

چگونگی ارتباط بین تعلق طبقاتی دانشجویان و وضعیت مشارکت اجتماعی. فرهنگی آنها نشان می‌دهند که تفاوت میانگین نمرات روحیه مشارکتی، میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی بر حسب تعلق طبقاتی افراد مورد بررسی تفاوت های معناداری نیستند. در نتیجه فرضیه رابطه بین تعلق طبقاتی و مشارکت اجتماعی. فرهنگی مورد تایید قرار نگرفته است. تعلق طبقاتی از لحاظ سنجش دقت کافی را ندارد. با وجود این تا حدودی ارقام جدول نشان دهنده میزان مشارکت رشته طبقات متوسط است که با مبانی نظری همسویی دارد.

وضعیت اشتغال و مشارکت اجتماعی- فرهنگی

بررسی رابطه بین وضعیت اشتغال و مشارکت اجتماعی. فرهنگی دانشجویان نشان می‌دهد. که رابطه معناداری بین وضعیت اشتغال با روحیه مشارکتی و فعالیت مشارکتی وجود ندارد. لیکن تفاوت میانگین نمره میزان مشارکت در گروه شاغلین و غیر شاغلین تفاوت معناداری است. به گونه ای که افراد غیر شاغل میزان مشارکت بیشتری نسبت به افراد شاغل دارند در نتیجه رابطه بین وضعیت اشتغال و میزان مشارکت رابطه ای تایید شده می‌باشد. این نتیجه

هستند. مقادیر اتا برای سه شاخص میزان مشارکت اجتماعی، فرهنگی به ترتیب ۰/۱، ۰/۰۸ و ۰/۰۹ می باشد. در مجموع از میان رسانه ها، روزنامه ها با ابعاد مشارکت اجتماعی، فرهنگی رابطه معنادارتری را نشان می دهند.

نتیجه گیری

بر اساس مفاهیم مطرح شده در مبانی نظری این تحقیق مشارکت دانشجویان در نهادها و تشکل های دانشجویی تحت تأثیر عوامل و متغیرهای گوناگون است. در سطح اجتماعی، ویژگی های اجتماعی، اقتصادی به صورت متغیرهای سطح

اجتماعی، فرهنگی دانشجویان در دو قالب بهره گیری از نوع رسانه ها و نیز میزان زمان صرف شده مورد بررسی قرار گرفته است.

در جدول زیر رابطه بین بهره گیری از نوع رسانه ها و مشارکت اجتماعی، فرهنگی نشان داده شده است.

آماره های جدول (۱۰) نشان می دهند که میانگین نمرات روحیه مشارکتی، میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی در میان کسانی که به رادیو گوش می دهند و کسانی که به رادیو گوش نمی دهند تفاوت های معناداری دارد. پس رابطه بین گوش دادن به رادیو و مشارکت اجتماعی، فرهنگی رابطه معناداری است به

گونه ای که کسانی که به رادیو گوش می دهند از میزان مشارکت اجتماعی، فرهنگی بیشتری برخوردار هستند.

۱- رابطه بین تماشا و عدم تماشای تلویزیون با میزان مشارکت اجتماعی، فرهنگی رابطه معناداری نمی باشد.

۲- رابطه بین رفتن یا نرفتن به سینما نیز با میزان مشارکت اجتماعی، فرهنگی رابطه معناداری در سطح اطمینان قابل قبول ندارد.

۳- رابطه بین مطالعه و عدم مطالعه روزنامه ها با سه شاخص میزان مشارکت اجتماعی،

فرهنگی یعنی روحیه مشارکتی، میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی رابطه ای معنادار در سطح اطمینان بالای ۹۵ درصد با میزان اتای ۰/۰۷، ۰/۱۳ و ۰/۱۵ می باشد. در نتیجه رابطه بین مطالعه و عدم مطالعه روزنامه ها با مشارکت اجتماعی، فرهنگی مورد تایید قرار گرفته است به گونه ای که میزان مشارکت اجتماعی، فرهنگی در بین افرادی که روزنامه مطالعه می نمایند در قیاس با افرادی که روزنامه مطالعه نمی نمایند بیشتر می باشد.

۴- رابطه بین مطالعه منابع غیردرسی و عدم مطالعه منابع غیردرسی با میزان مشارکت اجتماعی، فرهنگی دانشجویان رابطه ای معنادار در سطح اطمینان قابل قبولی می باشد. هر چند رابطه بین این متغیر با میزان مشارکت در سطح اطمینان ۹۲ درصد قرار دارد در مجموع کسانی که به مطالعه منابع غیردرسی می پردازند از میزان مشارکت اجتماعی، فرهنگی بیشتری برخوردار

جدول (۷) توزیع نسبی استفاده از رسانه ها برحسب زمان اختصاص یافته در جامعه مورد بررسی

رسانه	زمان	
	کمتر از یک ساعت	یک ساعت و بیشتر
رادیو	۴۸	۳۲/۶
تلویزیون	۶۲/۱	۲۷/۹
روزنامه	۵۵/۷	۲۹
کتاب و منابع غیردرسی	۲۲/۸	۵۸/۳
بدون پاسخ		۱۹/۴

تحصیلات، میزان درآمد، نوع شغل و مرتبه شغلی و نیز میزان آگاهی اجتماعی نسبت به محیط اجتماعی و میزان بهره گیری از رسانه های جمعی، بر چگونگی و میزان مشارکت دانشجویان در تشکل های دانشجویی اثر می گذارد.

در کل با اینکه تشکل های دانشجویی متنوعی در سطح دانشگاه های علوم پزشکی تهران فعالیت دارند مشارکت در این تشکل ها به صورت عضویت ضعیف است. تشکل های مورد بررسی در این مقاله عبارتند از: انجمن اسلامی، بسیج دانشجویی، کانون های فرهنگی، هسته های علمی، گروه های ادبی و هنری، جامعه دانشجویی، تیم ورزش و تفریحی. از میان این تشکل ها غیر از هسته های علمی و تیم های ورزشی، در هر مورد پاسخگویان در پاسخ این سوال که آیا در این تشکل ها عضویت دارید یا خیر بیش از ۵۰٪ (۵۷-۵۱) پاسخ خیر داده اند. اگر موارد

خود ارزشمند نمی دانند. مشارکت اجتماعی فعالیتی است که مستلزم میزانی از فراغت اجتماعی و شناخت و آمادگی ذهنی برای آن است. طبقات پائین از این لحاظ که گرفتار برآورده کردن نیازهای اساسی خود هستند از این فراغت زمانی بهره کمتری دارند و از طرف دیگر به لحاظ آموزش و سطح تحصیلات، از آمادگی ذهنی کافی برای مشارکت برخوردار نیستند. طبقات بالا با اینکه از نظر فراغت اجتماعی و آمادگی شناختی مشکلی برای مشارکت ندارند ولی انگیزه ای برای تحرک طبقاتی و یا بهبود وضعیت اجتماعی اقتصادی به طور کلی ندارند. اما در میان طبقه متوسط این انگیزه بیشتر است، ضمن اینکه از جنبه شناختی و آموزشی نیز حدی از آمادگی فراهم است.

یافته های این مطالعه حاکی از آن است که به لحاظ توزیع طبقاتی نزدیک به پنجاه و پنج درصد افراد نمونه مورد پرسش خود را متعلق به طبقه متوسط می دانند و سی درصد نیز تعلق طبقاتی خود را طبقه متوسط رو به بالا ذکر کرده اند. درصد آنهایی که خود را از طبقه پائین یا طبقه بالا دانسته اند قابل توجه نیست. بنابراین از جنبه طبقاتی دانشجویان از وضعیتی برخوردارند که مساعد و زمینه ساز مشارکت و فعالیتهای

جدول (۸) چگونگی رابطه بین وضعیت تاهل و مشارکت اجتماعی - فرهنگی

مشارکت	میانگین نمره	
	روحه مشارکتی	میزان مشارکت
مجرد	۱۹/۹	۰/۸۶
متاهل	۲۱/۱۴	۱/۰۶
کل	۲۰/۹	۱/۰۲
مقدار F	۴/۳	۱/۸۹
سطح معناداری	۰/۰۴	۰/۱۷
اتا	۰/۰۸	۰/۰۶

مشارکتی است.

بهره مندی از رسانه ها نیز نشان دهنده این است که غیر از رادیو که رسانه ای است که استفاده از آن کمتر از سایر رسانه هاست و منحصر به افراد و موقعیت خاصی است از سایر

بدون پاسخ به این سوال راهم در نظر گیریم در هر یک از موارد کمتر از ۱۵ درصد پاسخگویان گفته اند در یکی از این تشکل ها عضویت دارند. تنها در مورد تیم های ورزشی و تفریحی این رقم به ۱۵/۶ می رسد.

ضعف مشارکت تنها به صورت عضویت یا عدم عضویت نمایان نمی شود بلکه به صورت شدت و میزان فعالیت در مورد کسانی که در یک تشکل خاص عضویت دارند نیز دیده می شود. اگر عضویت در یک تشکل دانشجویی را به دو صورت عضویت عادی و عضویت فعال تقسیم کنیم آنگاه در مورد ضعف یا قوت مشارکت قضاوت دقیق تری می توانیم به عمل آوریم. از کل کسانی که اظهار داشته اند در یکی از تشکل های گفته شده عضویت دارند غالباً عضویت خود را عضویت عادی ذکر کرده اند. در بعضی موارد مثل انجمن اسلامی و بسیج دانشجویی بیش از ۶۰ درصد عضویت ها از نوع عادی ذکر شده است. از آنجا که عضویت فعال به معنی حضور بیشتر در این تشکل ها و انجام فعالیت هایی مثل روزنامه نویسی، تهیه و توزیع نشریه دانشجویی تشکل، کتاب فروشی، ترتیب دادن سفرها و گردهم آیی ها، مشارکت در دفتر امانت نوارهای سخنرانی، موسیقی و

فیلم، ترتیب دادن نمایش فیلم و جلسه نشر کتاب و نظایر اینهاست. مشاهده می شود که غلبه عضویت عادی بر عضویت فعال ضعف مشارکت را که قبلاً به صورت میزان عضویت و عدم عضویت نشان داده شد بیشتر و دقیق تر نشان می دهد.

اگر بخواهیم ضعف مشارکت در تشکل های دانشجویی را تبیین کنیم باید بر اساس مفاهیم نظری گفته شده در این مقاله به وضعیت اجتماعی اقتصادی رجوع کنیم.

وضعیت اجتماعی اقتصادی شامل متغیرهایی مثل تعلق طبقاتی، بهره گیری از رسانه ها، وضعیت اشتغال، وضعیت تاهل و جنسیت است. از نظر تئوریک،

مشارکت و فعالیتهای مشارکتی بیشتر در میان طبقه متوسط بروز پیدا می کند. به نظر می رسد طبقات پایین و بالای جامعه به دلایلی فاقد انگیزه برای فعالیت های مشارکتی باشند طبقات پایین از این نظر که آمادگی ندارند و طبقات بالا از این نظر که نتیجه را برای

رسانه‌ها یعنی تلویزیون، روزنامه و منابع غیر درسی استفاده زیادی می‌شود. ۸۱ درصد از تلویزیون، ۷۱ درصد از روزنامه و ۷۸ درصد از منابع غیر درسی استفاده می‌کنند. با وجود این، استفاده از رسانه‌ها از نظر ساعاتی که اختصاص به هر رسانه اختصاص یافته چندان زیاد نیست. تنها حدود ۳۰ درصد افرادی که از رادیو، تلویزیون، و روزنامه استفاده می‌کنند یک ساعت یا بیشتر از یک ساعت صرف این رسانه‌ها می‌کنند. در مورد منابع غیر درسی این رقم به ۵۸ درصد می‌رسد.

آزمون فرضیه‌ها در مورد وضعیت اجتماعی اقتصادی دانشجویان و رابطه آن با میزان مشارکت نشان دهنده این است که نتایجی که تاکنون گفته شد تا حدود زیاد درست است. با در نظر گرفتن رابطه جنسیت و سه متغیر روحیه مشارکتی، میزان مشارکت (تعداد تشکل‌هایی که فرد در آن عضویت دارد) و فعالیت مشارکتی (عضویت عادی و عضویت فعال) مشاهده می‌شود که روحیه مشارکتی در بین زنان بیشتر از مردان است ولی میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی در بین مردان بیشتر است. این نتیجه ظاهر آعجیب به نظر می‌رسد ولی می‌توان گفت زنان از جنبه ذهنی و شناختی و آمادگی روحیه برای مشارکت نسبت به مردان نمره بیشتری دارند ولی در فعالیتهای قابل مشاهده چه از نظر عضویت و چه از نظر نوع و شدت فعالیت نمره کمتری دارند. اگر بپذیریم که به طور کلی آمادگی افراد از جنبه فردی برای مشارکت و تمایل آنها به مشارکت زیاد است ولی زمینه‌های عملی آن فراهم نیست می‌توان گفت محدودیت‌های عملی احتمالاً برای زنان بیشتر از مردان است. بر این اساس با این که زنان میل زیادی برای مشارکت دارند محدودیت‌های محیطی و موانع برای مشارکت عملی در مورد آنها بیشتر است.

رابطه میان محل سکونت دانشجویان و روحیه، میزان، و فعالیت مشارکتی نیز موید همین نتیجه یعنی دخالت عوامل محیطی است، با این تفاوت که در این مورد عوامل محیطی مساعد برای مشارکت نمود پیدا می‌کند. با اینکه به لحاظ روحیه مشارکتی بین دانشجویان تهرانی و دانشجویان غیر تهرانی تفاوت معناداری وجود ندارد لیکن به لحاظ میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی بین دانشجویان تهرانی و غیر تهرانی تفاوت

معنادار است، به طوری که دانشجویان غیر تهرانی میزان مشارکت و فعالیت مشارکتی بیشتری دارند. علت این امر احتمالاً این است که دانشجویان غیر تهرانی از طریق خوابگاه ارتباط و اجتماعات و فعالیتهای جمعی بیشتر دارند، برخلاف دانشجویان تهرانی که ارتباطات خانوادگی و فعالیتهای انفرادی آنها بیشتر است و ارتباط کمتری با دانشجویان دیگر در غیر از محل تحصیل دارند. بر این اساس می‌توان گفت مشارکت در تشکل‌ها و نهادهای دانشجویی با حلقه‌ها و ارتباطات دانشجویان در محل سکونت جمعی و خوابگاهها تکمیل و پشتیبانی می‌شود و این متغیر و عامل محیطی به صورتی مثبت

جدول (۹) چگونگی رابطه بین مقطع تحصیلی و مشارکت اجتماعی - فرهنگی

مقطع تحصیلی	میانگین نمره		
	روحیه مشارکتی	میزان مشارکت	فعالیت مشارکتی
کارفانی	۲۱/۰۳	۰/۹	۱/۷۸
کارشناسی	۲۱/۵	۱/۱۳	۲/۴
کارشناسی ارشد	۲۰/۴	۰/۹	۱/۹
ودکتری	۲۰/۳	۱/۱	۲/۳
دکتری تخصصی	۲۰/۹	۱/۰۳	۲/۱
کل			
مقدار F	۱/۸	۰/۹۴	۱/۲
سطح معناداری	۰/۱۴۵	۰/۴۲	۰/۲۸۹
تا	۰/۰۹	۰/۰۷	۰/۰۸

مشارکت را تقویت می‌کند.

از دیگر متغیرهای اجتماعی اقتصادی که با میزان مشارکت رابطه معناداری را نشان می‌دهند رابطه بهره‌گیری از رسانه‌ها و میزان مشارکت است. البته این رابطه فقط در مورد مطالعه روزنامه و منابع غیر درسی معنا دار است و در مورد رادیو و تلویزیون معنا دار نیست. دلیل این امر احتمالاً این است که رادیو و تلویزیون با وجود پوشش زیاد، از تنوع و ویژگی تحلیلی و تأثیر گذاری که روزنامه‌ها و منابع غیر درسی دارند، برخوردار نیست و بیشتر از جنبه خبری و سرگرمی مورد استفاده است تا از جنبه عقیده‌سازی و تأثیر گذاری فکری و تحلیلی.

جدول (۱۰) چگونگی رابطه بین بهره‌گیری از رسانه‌ها و مشارکت اجتماعی - فرهنگی

مشارکت نوع رسانه	میانگین نمره		
	فعالیت مشارکتی	میزان مشارکت	روحیه مشارکتی
رادیو بله خیر کل	۲/۴	۱/۲	۲۱/۳
	۱/۸	۰/۸۵	۲۰/۵
	۲/۱	۱/۰۳	۲۰/۹
مقدار F سطح معناداری اتا	۵/۱	۹/۴	۳/۱
	۰/۲	۰/۰۰۲	۰/۰۸
	۰/۱	۰/۱۳	۰/۰۷
تلویزیون بله خیر کل	۲/۱	۰/۹۹	۲۰/۹۵
	۲/۳	۱/۱۷	۲۰/۷۵
	۲/۱	۱/۰۳	۲۰/۹
مقدار F سطح معناداری اتا	۰/۳۳	۱/۵	۰/۱۳۵
	۰/۶۳	۰/۲۱	۰/۷
	۰/۰۲	۰/۰۵	۰/۰۱
سینما بله خیر کل	۲/۳	۱/۱	۲۱/۲
	۱/۹	۰/۹	۲۰/۵
	۲/۱	۱/۰۳	۲۰/۹
مقدار F سطح معناداری اتا	۲/۳۴	۲/۹۶	۲/۴۷
	۰/۱۳	۰/۰۸۶	۰/۱۳
	۰/۰۶	۰/۰۸	۰/۰۱
روزنامه‌ها بله خیر کل	۲/۴	۱/۱۲	۲۱/۱۷
	۱/۴	۰/۷۶	۲۰/۳۸
	۲/۱	۱/۰۳	۲۰/۹۲
مقدار F سطح معناداری اتا	۱۳	۸/۴۵	۳/۴
	۰/۰۰۰	۰/۰۰۴	۰/۰۵
	۰/۱۵	۰/۱۳	۰/۰۷
کتاب بله خیر کل	۲/۳	۱/۰۷	۲۱/۲۱
	۱/۷	۰/۸۴	۱۹/۸۶
	۲/۱۴	۱/۰۳	۲۰/۹۱
مقدار F سطح معناداری اتا	۴/۰۲	۲/۹	۶/۶
	۰/۰۵	۰/۰۸۵	۰/۰۱
	۰/۰۹	۰/۰۸	۰/۱

تشکل‌هایی مثل انجمن اسلامی، بسیج دانشجویی، کانون‌های فرهنگی، هسته‌های علمی، گروه‌های ادبی و هنری و تیم‌های ورزشی و تفریحی از سطح بالایی برخوردار نیست.

ابتدا باید گفت مفهوم مشارکت از جنبه ذهنی و شناختی برای نمونه دانشجویان مورد بررسی در این مطالعه شناخته شده و ارزش و اهمیت آن بالاست. روحیه مشارکتی به معنی تمایل به مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه دانشجویی، مهم دانستن عضویت در تشکل‌های دانشجویی، و اهمیت نظری مشارکت دانشجویان در اداره بهتر دانشگاه و عدم مغایرت مشارکت دانشجویی با وظایف مدیریتی است.

از سوی دیگر با عنایت به بعضی ابعاد اجتماعی، بستر مشارکت در نهادها و تشکل‌های دانشجویی فراهم است. مثلاً جنسیت دانشجویان از نظر شناختی و آمادگی برای مشارکت مانعی برای مشارکت دانسته نمی‌شود، به طوری که روحیه مشارکتی در میان دانشجویان دختر بیشتر از روحیه مشارکتی در میان دانشجویان پسر به دست آمده است. همچنین دانشجویان نمونه مورد بررسی غالباً خود را متعلق به طبقه متوسط دانسته‌اند و بهره‌گیری از بعضی رسانه‌ها به ویژه تماشای تلویزیون، مطالعه روزنامه و خواندن منابع غیر درسی نسبتاً قابل توجه است. علاوه بر این مطالعه روزنامه در میان افراد مورد بررسی با میزان مشارکت همبستگی مثبت نشان می‌دهد.

در کل نتایج و یافته‌های میدانی این تحقیق نشان می‌دهد میزان و کیفیت مشارکت در نهادهای مشارکتی دانشجویی و

منابع

در برنامه های توسعه پایدار کشاورزی در روستاهای منطقه گرمسار، تهران. موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران.
۴- علوی تبار، علیرضا (۱۳۷۹) بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها، تهران، مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری.

۱- اوکلی، پیترو دیوید ماریسون (۱۳۷۰) رهیافت های مشارکت در توسعه روستایی ترجمه منصور محمود نژاد، تهران، جهاد سازندگی.
۲- هانتینگتون و نلسون (۱۳۷۶) درک توسعه سیاسی ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران.
۳- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۷۶) بررسی راههای جلب مشارکت مردمی

Abstract

The relationship between social and financial situations of students and their degree of activities in student's Unions

Authors: Dr. Dehghan, A. Dr. Shams-Esfand-Abad, H. Dr. Sadr-Al-Sadat, Seyed J.

Although the active participation of students in their professional unions is a well known event, with important impact on the society, the subject has not been studied in depth. In the present research, the social and financial situations of students and its possible relationship with their participation in student union activities is studied.

The aim of the present work was to answer two distinct questions:

- 1- Is there any direct relationship between genders, marital status, economic/social class of students and their participation in union activities?
- 2- What the impact of news media is on the above activities?

Keywords: *Student Unions, student economic/social class, participation*

